

Миллий Тикланиш

Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партиясининг ҳафталик газетаси

1997 йил. 4 ноябр

43(124)-сон

ЎЗБЕК БИЛАН ТОЖИК ҲЕЧ ҚАЧОН БИР-БИРИНИНГ КЎЗИНИ ЎЙМАЙДИ!

Венгрия президенти жабоб Арапад Гённинг ўзбекистонга кўлган расмий сафари якунларига багишлаб ўтказилган матбуот конференциясида журналистларниң саволларига жавоб бераркан, ўзбекистон Президенти Ислом Каримов Тожикистонда бўлаётган воеаларга ўз мусабатини билдири. Тожикистон билан ўзбекистон чегарасидаги рўй берган нотинчликин изохлар экан, Президентимиз Марказий Осиё халклари ва Марказий Осиё мамлакатлари ўртасига низо солиши истайдиган «амак» ролида чикувчи кучлар ҳали XX асрнинг сиёсий майдонидан чиқиб кетманигини утиргди. «Ихтилофлар» илдизлари кеярларга ва нималарига зимидан бориб такалёттанигина ўз ишонч-далолатли кузатишлари асосида баён килиб берди. Биз ўзбеклар, туркмандар, тоҷиклар, қозоқлар, киргизлар — кадим-кадим ёндош, жондош, багирдош, томирдош халклармиз. Биз кадим-кадимлардан дунъенинг шу Марказий Осиё деган минтақасини обод килиб яшаганимиз. Не-не урушларда уни омон саклаганимиз. Не-не вайронагарчилардан уни неча-нече бор тиклаганимиз. Макбараларимиз шу ерда. Мадрасаларимиз шу ерда.

Бизнинг хаммавакт бирга киладиган ишларимиз бор. Чунки Яратган бизга хаммавакт бир ююш берган. Бу кон-карнишонлик юмушларидир. Бизга Яратган хаммавакт учун бир дараражада кимматли ва кадрли бўлган ва барча замонлар учун адл ва рост бўлган бир фалсафа — бирга яшайиш фалсафасини ато этди. Бу — киргизимиз фалсафаси, бирлик фалсафасидир. Бу дегани Марказий Осиё халклари аср-асрлардан бўйнундай ходисаларни ҳамишига коралаб келгандар. Шуларни назарда тутиб, Президент Каримов ўзининг якунинда яниглаш ва ўзгаришиш зарурлигига ишонч тутдирсан, эмас. Марказий Осиё халклари аср-асрлардан бўйнундай ходисаларни ҳамишига коралаб келгандар. Азалдан шундай бўлиб келган эди ва бундан кейин ҳам шундай киятият билан шундай худоси килди:

— Сизларни қатъий шинотириб айтаманки, ўзбек ва тоҷик халклари ҳеч кишиб келиб айтларига қарши бормайдилар, бир-бirlariga қарши уруш кўймайдилар. Азалдан шундай бўлиб келган эди ва ишонч тутдирсан, эмас. Марказий Осиё халклари аср-асрлардан бўйнундай ходисаларни ҳамишига коралаб келгандар. Шуларни назарда тутиб, Президент Каримов ўзиди хамиятини тутдирсан, эмас. Марказий Осиё халклари аср-асрлардан бўйнундай ходисаларни ҳамишига коралаб келгандар. Азалдан шундай бўлиб келган эди.

Мустакилликнинг мояхити, тарихий аҳамиятини тушуниши, тарбиботи

ишина оширишини тутдирсан, эмас. Марказий Осиё халклари аср-асрлардан бўйнундай ходисаларни ҳамишига коралаб келгандар. Азалдан шундай бўлиб келган эди.

Иброҳим ФАФУРОВ

ЁШ РАССОМЛАР ИЗЛANIШЛАРИ

Гўзаллик дунёни кутқаради, дейдилар. Гўзаликни яратувчи инсон эса мўъжизакорлиги, сенхлар оламига йўл очиши, камалак жилосини кафтга кўндириб, минглаб кўзларни ром килиши билан қадрли.

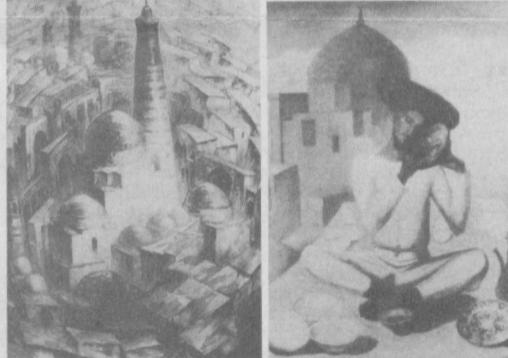
Ўзбекистон Маданият ишлари вазирлиги Халқ ижодиети ва маданият-маврифий ишлар Республика маркази, Ўзбекистон бадиий академияси Санъатшунослик ил-

мий-тадқиқот институти хамкорликда ташкил этган «Хаваскор рассомларининг республика кўргазмаси»га кўйилган асарларни кўриб бунга яна бир бор ишонч хосил киласиз.

Бухоро на Хиванинг 2500 йиллигига бағишлиланган кўргазмани Ўзбекистон Маданият ишлари вазирлиги Халқ ижодиети ва маданият-маврифий ишлар Республика марказининг раҳбари Дехонбонг Ҳусанов киска сўз билан очиб, танланган мавзуларнинг ёшлар кўзи билан талқин этилганини таъвидлади.

Санъатшунослик илмий-тадқиқот институти директори Т. Фафурбеков

ўз сўзида институтда будандай хайрли ишлар кўплаб ўтказилаётганини айтиб, хаваскор рассомларга ижодий омадлар тилади.

Кўргазманинг очилиши япониялик меҳмоншида япониялик меҳмоншида вилоятлардан санъат ихлосмандлари иштирок этдилар.

Давоми иккинчи бетда

Олижоноб туйгулар би-

доимий хамрохи — кетмон кўёш нурида жилваланди.

Сирдарёлик З. Самадов ўз асарини «Орол фожиаси», «Орол» деб атаган.

Унинг суратлари одамни чукур ўйга толдиради. Та-

биятда мурожат кўплаб

рассомларни кизиқтириб

келган. Жумладан, буҳоролик Р. Ҳакимовнинг «Лайлаклар» деб атаган асари ҳам томошибин диккатини тортиди. Бундай сермазмун асарлар орасида қашқадарёлик А. Тўлагановнинг «Момо» (мойбўёй),

бекободлик К. Ибраҳимовнинг «Ўйғони», сурхондарилик М. Тоҳиевнинг «Кирп киз» (мато, мойбўёй),

наманганилик К. Азизбоев, ҳорзмалик З. Аскаров, С. Дўйсонов ва бошкапарни асарлари бор.

Мухаббат ТУРОБОВА

ЎЗЛИКНИ АНГЛАШ НИМА?

Ўзлик нима? Ўзлик кенг тушунча бўлиб, уни ҳар бир мутахассис ўз соҳаси бўйича аник маълумотлар билан таҳлил килса, кўп нарсалар ойдинлашади. Мен ўз мутахассисларига ишлатиган бўйича ўзликни кўйилганига тушунаман. Биз, туркйлар араблардан иккни нарсани олдик, биринчиси ёзув, иккинчиси ислом дини. Араб алифбосини олгач, доно отабобаларимиз бу алфобони тилимизга мослаштириш харакатига тушдилар. Улар араб алифбосидаги арабларга хос сод, зод, итқи, изғи, айн ҳарфларини туркй алифбоси сиразига киритмадилар, чунки бу тушвлар туркйларга хос эмас эди. Улар воситасида сўз хосил килиш мумкин эмасди. Бу ҳарфлар ўрнига ўз тилларига хос ў. Э. НГ, маддали алиф, форслардан п. Ҳ. Ҳарфларни киритиб алфоболарни мумкамлалаштиридилар. Бу ҳарфларни алифбога киритар эканлар, уларни маҳсус белгилар орқали кўрсатдилар. Масалан сўз бошида келувчи ў товушни алифвов. Э унлини алифи ёй белгиси билан кўрсатгандар. Туркйлар алифбони такомиллаштиригач, у орқали энг нозик ҳис-тўйларни ифодалаш имконига эга бўлдилар. Натижада бу алифбо туркйлар учун минг йиллар давомида саводхонлик воситаси бўлиб келди. Бу ерда яна бир нарсани очик-оидин айтиш керак. Туркй ҳалклар XIX асрнага урух-енисей, моний, ўйғур, араб ёзувларидан фойдаландилар. Лекин бу ёзувлар инида туркйлар учун энг моси, энг яхшиси, нисабатан мумкаммал араб ёзуви.

На урхун, на моний, на ўйғур ёзуви туркй товушларни аник фикр йўй. Ўйғур ёзуvida ч-ж, қ-ғ, ҳ-ғ ҳарфларини ахратиб бўлмайди. Чунки бу жуфт товушлар бир белги билан ифодаланган. Унли товушларни англатувчи уч белги туркй тилларидаги ҳамма унлиларни бера олмайди. Шу сабабли доно отабобаларимиз бу ёзувларни кўп ишлатмадилар, улардан кўп фойдаланмадилар. Урхун ёзуви форсий тилда сўзлашувчи ҳалклар, бир чекаси, сўзд алифбоси асосида яртилганини учун ҳам туркй тилларига мос эмас эди. Араб алифбосини ўз тилимизга мослаштиришимиз бу ўзлик дегани. Бу ўзликни таниш дегани. Демак ёзува ўзликни таниш-алифбонинг ўз талафузимизга мослаштириш, уни ўзгаририб ишланаши демакдир. Буни минг йиллар илгари Маҳмуд Кошгарий

Эргаш УМАРОВ

БАДАВИ

ОБУНА-98

Миллий Тикланиш

МАННАВИЙ, СИЁСИЙ ЯНГИЛАНИШ ГАЗЕТАСИ

Сизнинг энглий газетаси

Нашр индекслари 158, 159

БАДАВИ

МУРУВВАТ

Шароф Рашидов суратига чизгилар

«Тошкент ҳақиқати»да ишлардим. Ёдимдан чиқмайди, бир мажлис... Йигинга кўн одам таклиф этилган эди. Уша йили баҳор серёғиги келган, елар зах босиб кетиб, гўзлар нимжон бўйли яхши ривок толмай котланг эди. Кўшилек хўжалигидаги рўй берган ана шундай кўйин, мураккаб вазият туфайли маслаҳатлашиб олиш, ўйл-йўриклиар чиқиши зарурати туғилганди. Машваратта виляятнинг хўжалик раҳбарлари, котиблар, донгдор, тажрибали, миришкор дехонлар чакирилган. Бир вақт йигигида Шароф Рашидов кириб келид.

Хали йигилиши бошланмаган, катта хона тўла одам. Шунда Шароф аканинг кўзи Ҳамроқул Турсункуловга тушиб колди-ю, келиб у билан сўрашар, сұхбатларни кетди. Мен хам журналистларга хос «хира»лик билан чекка-да туриб уларнинг сұхбатига кулок бераман, газетага бирор гап чиқиб қолармикан деб.

— Сизнинг кўрганин жуда яхши бўлди, ўзим хам маслаҳатлашмоқчи эдим, — деб қолди Шароф Рашидов. Хамроқул отага мурожаат этиб.

Шарофжон, сизнинг безовата бўлаётганингиз сабабини биламан, шу кунда гўзаларнинг ривожи ёмон, ҳаммада зах босиб кетган, дехонлар гўза захлаб кетди, деб ўйлаб, негадир уни суфоришмаяти, ҳозир меннинг фикримча, тезда сув берабер остида тўхтаб қолган зах сувларни пастга тушириб юбориш керак, кейин ниҳолларни озиқлантириб, парваришга ўтиш лозим, — деди ота.

— Мана, гап қарда, буни газетачиларга айтмоқ керак, сизнинг мақолангизни босиб чиқаришсан, — дедиоти отини кўлтилаб мажлис хонасига бошлади.

Мажлис тугаган, эшик олдида турган эди. Шу вақт Шароф Рашидов чиқиб бизни кўрди, тўлпа-тўғри келиб кадрронлардек самимий кўриди. Ҳол-аҳвол сўраган бўлди, кейин:

— Ҳамма гапларни ёшиддингизми, — деб сўраб қолди мендан.

— Ёшиддим. Ҳамроқул ота билан гаплашиб олди, башмал билан чам...

— Газетанинг ўқиб тураман, бальзан сизнинг муаллифларнинг кўнгирок килиб ибратли мақолалари учун рахматлигидаги ўтишдидами?

— Рахмат, Шароф ака, айтишади, — дедим.

Бу гапнинг тагида кўп маъно бор эди, чунки Шароф Рашидов эрта билан ўз иш кунини кундаклик газеталарни ўқишидан бошларди, қайси газетада қандай мақола босиб чиқди, нималар ҳақида ёзилган, ҳаммасининг мазмунидан хабардор эди. Шу туфайли хам ҳалқ дилидаги фикрларни билиб оларди.

ФАХРИЙ МУҲАРРИР

1968 йил июн ойидаги ўша пайтадаги «Совет Ўзбекистон» газетасининг 50 йиллиги нишонланади. Унга қардош чумхуриятларден меҳмонлар, газеталарнинг муҳаррирларни ташриф буюриди. Шароф Рашидов бу байрамни нишонлашга катта ётиб бердилар. Ёдимда, ўшанда газетанинг собиқ муҳаррирларига ёсадлик учун аллоҳида хужат — «гувоҳнома» тайёрлагандик. Собиқ муҳарриримиз

Жаҳондаги ҳар бир ҳалқнинг тарихда босиб ўтган йўли, унинг умийинсоний маданиятнинг шаклланishi ва ривожига кўшган ҳиссаси, бошқа қавмлар билан юритиб келган ўзаро алоқалари ҳақида хикояни киливчи ўтмиш обиди ичидаги ёзма мерос алоҳида ўрин туадид. Майдумки, бу борада бизнинг ҳалқимиз ер куррасида фаҳрли ўрининlardan биринча ёзгалиди. Чунки юртимизда ажоддларни ўқишидан бошларди, қайси газетада қандай мақола босиб чиқди, нималар ҳақида ёзилган, ҳаммасининг мазмунидан хабардор эди. Шу туфайли хам ҳалқ дилидаги фикрларни билиб оларди.

Шу билан бирга ушбу мажмууда узок-яқин кўшини ҳалқлар тарихи, хусусан, мусулмон маданиятига доир юзлаб нодир ёзма алоарлар мавҳудки, улар табии тарзда кўллаб хорижий мамлакатлар илим ахли ётиборини ўзига оҳанрабodek тортиб кельмокда. Ҳудди шуннингдек, ўзга юртларда фаолият кўрсатиб кеълган катор кўлэзма фондларидан бизга бевосита алоқаси бўлган кўплаб алоарлар борки, улар билан ошно бўлмок, ўрганмок, иложи бўлгандан нусха кўйиб келмоқ фанимиз олдида турага бугунги вафоилиларни сирадига киради.

Мустакиллик туфайли им-фан ва маданиятнинг бошча соҳаларида бўлганидек, бу соҳадаги хам сезиларни ютуклар кўлга киритилмоқда, жумладан, мутахассислар алмашиниши, олимларнинг турли анхуманларга иштирок этиши, кўшма нашрлар тайёrlа, кўлэзма алоарлар намойишларини ташкил этиши оdatid туғса кириб бормокда.

Шу жиҳатдан қараганди, 1997 йил август ойida Тошкент ва Бухорода Ҳиндистоннинг Рампур шаҳридаги Риза кутубхонаси кўлэзмалар мажмууда намойишнинг ташкил этилиши ана шу соҳадаги мухим воеқалардан бирни бўлди. Ҳиндистон кўлэзма алоарларининг ушбу намойиши ўзбекiston Республикасининг 5 йиллиги баҳишланди. Тошкентда Амир Темур ва Темурйлар музейининг мухташам биносида ўткалини.

Майдумки, Ҳиндистоннинг Дехли, Алигарх каби шаҳарларида ётибборга молик кўлэзмалар фондлари мавжуд. Бу жойларда мусулмон маданиятига доир кўллаб нодир китоблар сакланмокда. Бу мажмуудаларнинг вуждуга кели-

ИШК ОДОБИ

Муҳаббат бўстонидан эсса саболар, Келур ошиқ элига бўйи вафолар.

Оҳанги дарди хижрон-қисмати ушшок, Этар хуш васл ила савту наволар.

Нолау ҳасрату ох, ташвишу андух, Чаманзори ишқ аро гули ръяномлар.

Хирадманлар лутф этсалар, одоби ишқ, Килур нақш сафҳасига санги королар.

Фигони булбули дил сиррими билсам, Бу гулшан гулбунин нози, таманнолар.

Қўярмэн бошу жонимни ёр ўйлига, Таражхум или шояд килса парволар.

Пири порсосиз бўлмас маърифат ҳосил, Демишлар бу хикматни Урфон порсолар.

Урфон ОТАЖОН

нинг ихтиёригизда бўлади», деди Шароф ака. Унинг хузыридан бошим кўкларга етиб, хурсанд бўлиб чиқдим.

ТАШРИФ

1974 йил охирлари эди. Марказкўмдан Шароф Рашидов редакциянинг янги биносини кўргани боради деб колишид. Ўшанда барча редакциялар ўн олти каватли янги бинога кўбич ўтишганди. Бу янги матбуот кошонаси хам, аслида Шароф Рашидовнинг ташаббуси билан курилган. Куриши ишларидан нашрнинг янги, ёш директори Ислом Шофуломов жуда катта ташкилотчилик кўрсатди, редакциян корпуси кариб ўй ичидаги куриб битказиди.

Мана, янги ўйл кирадиган кун ана шу янги бинога Шароф Рашидов биринч бор ташриф этади.

Шароф ака ўша куни кечга томон келди, аввал ишни босмахонадан бошлади, ўзи билган, узоқ йиллар бирга ишлаган ҳарф териучилар, метранпажлар, версткачилар, колипловчилар, оддий ишчилар, инженер-техник ходимлар билан учрашгач, редакциялар билан ташкилотчилик кўрсатди, редакциялар корпуси кариб ўй ичидаги куриб битказиди.

Газетамизнинг хоналари бешинчи қаватга жойлашган эди. Шароф Рашидов, барча ҳамроҳлари билан биргаликда бешинчи қаватга кўтарилиб, илгари бирга ишлаган жамоаси билан учрашди. Муҳаррир хонасига кирди, иш столидаги газетанинг бугун ўқилиши лишига сакланади. Шароф Рашидов биринч кундан кенирди.

Шунда мен Шароф Рашидовга мурожаат этиб:

— Шароф Рашидович, бир вақтлар сиз мана шу муҳаррирлик столда ўтирган эдиниз. Қани энди жойингизга ўтирингиз, — деб ҳазиллашган бўлдим. Шароф Рашидов ҳеч нарсани ўйлаб ўтирайм менинг стулумга шартта ўтириб олди. Кейин худди газетанинг муҳарриридек, кўлига қалам олиб саҳифаларни кўздан кечира.

— Энди, мана бу саҳифага ёсадлик учун кўл кўйиб беринг, — дедим яна.

Шароф ака чўнтағидан ўзининг кўк сиёҳли ручкасини олди-да, саҳифага имзо чекди. Шуа Шароф Рашидов кўл кўйиан саҳифани ахрига ўтирилаб кўйлан эди, балки сакланниб қолган бўлса, ажаб эмас. Аммо муҳаррир хонасида саҳифани ўзиб турган пайтада тушган суврат менинг шахсий албомимдаги ўша нобёдакиқалардан ёзсанда саҳифани ўзиб турган эди. Шароф Рашидовнинг «гувоҳномаси»га имзо кўйланган.

Кейин Шароф Рашидов газетанинг юбилейни ўзигина сизларни ўтирилди.

Ҳакикатдан ҳам, имзо чекилмаган эди, — тўғриси, мен «имзо чекишига» истихола килганди. Кейин Шароф ака хужжатни менга кайтади: «имзо чекинг» деди. Ёнимдан ручканни олиб кўл кўйибчиликни бўлганди, «мана бу сиёҳда кўйинг» деб ўзининг ручкасини тутқазди. Мен ўзимда йўқ хаяжон ва ёхтиром билан Шароф Рашидовнинг «гувоҳномаси»ни ўзиб кўйланган.

Кейин Шароф Рашидов газетанинг юбилейни ўзигина сизларни ўтирилди. Шароф ака ўзигина сизларни ўтирилди, саҳифани олди-да, саҳифага имзо чекди. Шуа Шароф Рашидов кўл кўйиан саҳифани ахрига ўтирилаб кўйлан эди. Шароф ака муҳаррирларни самимий қабул этиб, матбуоти нашрларни ўзигина сизларни ўтирилди.

Шароф Рашидов ҳеч нарсани ўйлаб ўтирайм менинг стулумга шартта ўтириб олди. Кейин худди газетанинг муҳарриридек, кўлига қалам олиб саҳифаларни кўздан кечира.

— Сураткаш борми, — деб сўрадилар.

— Бор, кутиб ўтириби, — дедим мен.

Шароф акани ўтрага бирдан хонадаги ёзилган гиламга ётди-да, шакиллати биларни кетма-кет расмга олди-да. Фотомухабирни ўзигина сизларни ўтирилди.

— Бу йигитнинг зўр экан-ку, исми-шарифи ниша? — деб сўрадилар.

— Абдулсаттор Тўраев, — дедим.

— Хали газеталарда тез-тез чикиб турадиган.

А. Тўраев деганларинг шундай тез-тез чакриб турадиган.

Кейин қабуллар бўлса, бирор тадбир, йиғилишлар ўтса тадбирларни ўтирилди.

Шароф Рашидов ҳеч нарсани ўтирилди.

— Кейин қабуллар бўлса, бирор тадбир, йиғилишлар ўтса тадбирларни ўтирилди.

Шароф Рашидов ҳеч нарсани ўтирилди.

— Кейин қабуллар бўлса, бирор тадбир, йиғилишлар ўтса тадбирларни ўтирилди.

Шароф Рашидов ҳеч нарсани ўтирилди.

— Кейин қабуллар бўлса, бирор тадбир, йиғилишлар ўтса тадбирларни ўтирилди.

Шароф Рашидов ҳеч нарсани ўтирилди.

— Кейин қабуллар бўлса, бирор тадбир, йиғилишлар ўтса тадбирларни ўтирилди.

Шароф Рашидов ҳеч нарсани ўтирилди.

— Кейин қабуллар бўлса, бирор тадбир, йиғилишлар ўтса тадбирларни ўтирилди.

Шароф Рашидов ҳеч нарсани ўтирилди.

— Кейин қабуллар бўлса, бирор тадбир, йиғилишлар ўтса тадбирларни ўтирилди.

Шароф Рашидов ҳеч нарсани ўтирилди.

— Кейин қабуллар бўлса, бирор тадбир, йиғилишлар ўтса тадбирларни ўтирилди.

Шароф Рашидов ҳеч нарсани ўтирилди.

— Кейин қабуллар бўлса, бирор тадбир, йиғилишлар ўтса тадбирларни ўтирилди.

Шароф Рашидов ҳеч нарсани ўтирилди.

— Кейин қабуллар бўлса, бирор тадбир, йиғилишлар ўтса тадбирларни ўтирилди.

Шароф Рашидов ҳеч нарсани ўтирилди.

— Кейин қабуллар бўлса, бирор тадбир, йиғилишлар ўтса тадбирларни ўтирилди.

Шароф Рашидов ҳеч нарсани ўтирилди.

</

МАБРИФАТ МАНЗИЛИ

Хаёт йўриқлари

Инсон фарзанди онадан мусаффо осмондек пок-покиза туғилади. Лекин бу ҳолатни яшаш ва турмуш тарзида ҳамиша ҳам баркарор саклаб кролмайди. Ахир, турмуш шиддат тилтиник сувни гоҳо лойкалатди, чирий очиб турган гулга чагн-ғубор кўнади, одам фарзанди ҳам умргузаронлика доим ўзгариб, ахлоқий-маънавий дунёсини эзгу, саховатли, сабоб ишлари билан мустахкамлаб боради.

Хаёт бу уммонга ўхшаш, чек-чегараси кўринмайдиган дунё. У инсонни не-не кучли тўлкинлари, гирдобралари, пўртанааларида синайди, гаразни-гаразга, пучакни-пучакни, химматни химмат-мурувватга ажратади.

Бильакс, инсон Фарзандининг тубий имкониятлари даражаси чексиз туюлади. Унинг закоси ниҳоятда баланд. У ҳамма нарсаға кодир. Ақл билан иш кўрган инсон фарзанди хеч қачон кам бўлмаган. Шу боис ҳам ҳаракатда баракат дейдилар. Бу ҳақда Роберт Ассожали (Италия) «Ҳаракат килиш имкониятига эга бўлган жонзорлар бир жойда ўсувчи наботатларга нисбатан эркинро бўлганидек, инсонлар ҳам ўзга маҳлукларга қараганда озод ва хурдир. Зотан, инсонлар атроф-мухитга боғлиқ мағкуралар, режа ва турфа хил хаёлий тимсоллар оламида эмин-эркин ҳаракат килиш имконига эгалар. Чунки, одамларнинг хатти-ҳаракатлари жонзорларни каби табиий майл дастурiga боғлиқ эмасдир» — дейдилар.

Дарҳакиат, борлиқка, олам мунаварлигига бўлган муносабат, гўзаллик ва яхшилиқдан завшавқ ола билишилик сўзиз, одам умрги умр кўшади, унинг камолот йўлни ёритиб, маънавиятини ошириб боради, албатта. Шу билан бирга юқоридаги ҳолатлардан бенасиб бўлиб, доим зинкалик ва фиск-фасод майдонида ўзини «кўрсатмоқчи» бўлса, хасад, кўролмаслик туфайли эрта кекайб, турфа дардларга чалиниб, икир-чикирларга булғаниб колиши мумкин.

Маънавият экологияси хусусида сўз борар экан, албатта, юқорида зикр этилган ҳолатларни иногатта олмок керакка ўхшайди. Шу ўринда улуг бобомиз Мирза Абдуллоҳид Бедиллининг:

Ҳар кўзки, олмаса
ибрат, кўрдир,
Ҳар лукма, агар
бермаса лаззат,
шўрдир.

Ҳар либоски,
ўзгармаса, тўйнис
у, кафан,
Ҳар хонаки, бирдек
турса берса, гўрдир,
— деган сатрлари ёдим-
га келади.

Ҳа, кўзниг кўрувчанлиги — баҳттир, ўн сак-
киз минг олам гузаллиги
дан баҳраманд бўлади.
Ёмонликдан ибрат олани
... Ҳар луқманинг лаз-
затли бўлиши, шу ноз-
нельматларни чиройли,
унинг бошқа томонлари
ҳам борми.

йўлга қалтис қадам кўйган кимса иккичи ва учинчи бор ҳам, қолаверса, яна ва яна «ўша йўйл»дан юрмаслигига ким кафолат беради? Бокка кирган биттагина гул узмайди. Гурут ўғирлаган кўй ҳам ўғирлайди. Ҳа, маънавиятнинг қайтарза бўлмасин булғанини ножуз ишининг олдини олмасликдан туғилади. Бу бир жиҳати, унинг бошқа томонлари ҳам борми.

Пайгамбаримиз расули акрамнинг бир ҳадисларида: «Хожатхонада ўс-

дақиқада оламни илғай олади. Ҳа, инсон ўз феъл-атворида зарур хислатларни ва хатти-ҳаракатларни ижобий томонга йўналтира олиш ва ўзини акл-ирода билан бошқариш кобилиятига эга. Бу ҳар бир саховат-пешсаннинг маънавият экологиясида асосий ва муҳим ўринин эгаллайдиган ҳолатдир.

Поликлиникадан қайтарканман, метрога ўтиридим.

«Амир Темур хиёбони» бекатида бир яхши кийинган кимса ёнимга ўтириди ва саломлашибди. У эллиғ ўшларда, юз-чехраси ташвиши кўринарди. Мен ҳам алил олдим ва сўзлашиб кетдик. Менинг кимлигими, хунарим ва турар жойими сўради. Сўнг ўзини танишиштири. У хориждаги катта шахарда истиқомат килар, ўзи инженер, автомобил соҳасида катта муҳахассис экан. У Амир Темур музейида бўлганини айтбай хурсандлик билдири. «Ҳамза» бекатига етиб келдик. Мен тушшишимни айтиб ўрнимдан турсам, у ҳам турди ва мен билан шахарга чишининг айтди. Вагондан чиққач, «Бироз вактингиз бўлса, озроқ гаплашар эдик», деди ва бирга бўш скамейкага ўтиридик.

Мен биринчи марта Тошкентда бўлишим. Бу ерда хеч танишим ўйк, ёрдам берсангиз жой тошига, ҳар қанча бўлса ҳам тўлайман, деди. Мен: «Шахарда меҳмонхоналар кўп, шуларга боринг», — дедим.

Менга доимий яшашга жой керак, шу шахарда яшамоқчиман. Менга Тошкентни мақтадилар, — деди.

— Нега Тошкентда яшамоқчисиз? Оиласиз қаэрда, уларни ташлаб бир ўзингиз яшамоқчимисиз?

— Тўғри айтдингиз, ўзим шу ерда яшамоқчиман.

МУҲИТ ВА МАЪНАВИЯТ

мала билан беришида-
дир. Кўпол, дидсиз ҳара-
катлар билан ўпок-сўпок
идишларда тортилган
ҳар қандай таом шўр, за-
ҳар бўлиб туюлиши ажаб
эмас...

Бизни куршаган она
табиат икки ҳолатда иф-
лосланши мумкин. Та-
бий жараёнда ҳар ҳил
фюзийи оғатлар (тош-
кин, дўл, вулканлар ка-
би) туғайли-ёки тирик
одамларнинг онгли фа-
лиятни қилишлар, били-
бильмасдан ерларни
ўзлаштиришлар, техника-
вий чиқитлар, ортиқа
газлар, ифлосланган сув-
лар, ерларни турли хи-
микатлар солиб заҳар-
лашлар, ҳавоғ оғир дуд-
ларнинг тарқалишлари,
ўрмонларни кесиш, кури-
тишлар ва ҳ.к.) юзага ке-
лади.

Демакки, укувсизлик,
лоқайдлик, эътиборсиз-
лик ва худбинлик, тажо-
вуза фаросатсизлик ту-
файли она-табиатда дра-
матик бузилиш ва ифлос-
ланшишлар содир бўлади.

Бир гал им толибла-
ри даврасида маънавият
экологияси хусусида ба-
ҳс-мунозара бўлиб ўтди.
Шундада бир толиба:

— Маънавий (руҳий)
бузилишга нима сабаб
бўлиши мумкин? — деб
сўради.

— Бунинг сабаблари
кўп. Лекин сизлар айтни-
гизлар-чи, мухаббатни
хўйи-хавас йўлида
поймол киглан аёлнинг
ножӯя кимлиши маънавият-
га ўзак керак. Шу ўзак
бўлганда у ёмон та-
сирни ўзини тозалаш-
ши ва химояланиш йўл-
ларини талабалар.

— Бунинг ижтимоий
сабаблари ҳам бўлиши
мумкин, — дейиши
ўйланиб талабалар.

— Ижтимоий сабаб,
садоқат ва оқиллик, ин-
соний бурчдан устун бў-
ла олмайди.

Талабалар гапимнинг
давомини кутиб бор қи-
мирлатиши. Мен яна сў-
зимда давом этдим.

Умргузаронлика моз-
ийдан то шу кунгача
етиб келган азалий бир
ақида бор: «Арпа экиб,
буғдой кутма», «Ҳар ким
экканини ўриб олади».

Демакки, инсон фарзанди-
нинг закоси атроф-му-
хитдан кучли.

— Азиз шогирдларим,
бари бир хиёнатни ҳеч
нарса билан оқлаб бўл-
майди. Ҳар бир кишини-
нинг ҳолатларни кесиш-
ни ва ҳимояланиш йўл-
ларни талабалар.

— Бунинг сабаблари
кўп. Лекин сизлар айтни-
гизлар-чи, мухаббатни
хўйи-хавас йўлида
поймол киглан аёлнинг
ножӯя кимлиши маънавият-
га ўзак керак. Шу ўзак
бўлганда у ёмон та-
сирни ўзини тозалаш-
ши ва химояланиш йўл-
ларини талабалар.

— Бунинг ижтимоий
сабаблари ҳам бўлиши
мумкин, — дейиши
ўйланиб талабалар.

— Ижтимоий сабаб,
садоқат ва оқиллик, ин-
соний бурчдан устун бў-
ла олмайди.

Талабалар гапимнинг
давомини кутиб бор қи-
мирлатиши. Мен яна сў-
зимда давом этдим.

Умргузаронлика моз-
ийдан то шу кунгача
етиб келган азалий бир
ақида бор: «Арпа экиб,
буғдой кутма», «Ҳар ким
экканини ўриб олади».

Демакки, инсон фарзанди-
нинг закоси атроф-му-
хитдан кучли.

— Азиз шогирдларим,
бари бир хиёнатни ҳеч
нарса билан оқлаб бўл-
майди. Ҳар бир кишини-
нинг ҳолатларни кесиш-
ни ва ҳимояланиш йўл-
ларини талабалар.

— Бунинг ижтимоий
сабаблари ҳам бўлиши
мумкин, — дейиши
ўйланиб талабалар.

— Ижтимоий сабаб,
садоқат ва оқиллик, ин-
соний бурчдан устун бў-
ла олмайди.

Талабалар гапимнинг
давомини кутиб бор қи-
мирлатиши. Мен яна сў-
зимда давом этдим.

Умргузаронлика моз-
ийдан то шу кунгача
етиб келган азалий бир
ақида бор: «Арпа экиб,
буғдой кутма», «Ҳар ким
экканини ўриб олади».

Демакки, инсон фарзанди-
нинг закоси атроф-му-
хитдан кучли.

— Азиз шогирдларим,
бари бир хиёнатни ҳеч
нарса билан оқлаб бўл-
майди. Ҳар бир кишини-
нинг ҳолатларни кесиш-
ни ва ҳимояланиш йўл-
ларини талабалар.

— Бунинг ижтимоий
сабаблари ҳам бўлиши
мумкин, — дейиши
ўйланиб талабалар.

— Ижтимоий сабаб,
садоқат ва оқиллик, ин-
соний бурчдан устун бў-
ла олмайди.

Талабалар гапимнинг
давомини кутиб бор қи-
мирлатиши. Мен яна сў-
зимда давом этдим.

Умргузаронлика моз-
ийдан то шу кунгача
етиб келган азалий бир
ақида бор: «Арпа экиб,
буғдой кутма», «Ҳар ким
экканини ўриб олади».

Демакки, инсон фарзанди-
нинг закоси атроф-му-
хитдан кучли.

— Азиз шогирдларим,
бари бир хиёнатни ҳеч
нарса билан оқлаб бўл-
майди. Ҳар бир кишини-
нинг ҳолатларни кесиш-
ни ва ҳимояланиш йўл-
ларини талабалар.

— Бунинг ижтимоий
сабаблари ҳам бўлиши
мумкин, — дейиши
ўйланиб талабалар.

— Ижтимоий сабаб,
садоқат ва оқиллик, ин-
соний бурчдан устун бў-
ла олмайди.

Талабалар гапимнинг
давомини кутиб бор қи-
мирлатиши. Мен яна сў-
зимда давом этдим.

Умргузаронлика моз-
ийдан то шу кунгача
етиб келган азалий бир
ақида бор: «Арпа экиб,
буғдой кутма», «Ҳар ким
экканини ўриб олади».

Демакки, инсон фарзанди-
нинг закоси атроф-му-
хитдан кучли.

— Азиз шогирдларим,
бари бир хиёнатни ҳеч
нарса билан оқлаб бўл-
майди. Ҳар бир кишини-
нинг ҳолатларни кесиш-
ни ва ҳимояланиш йўл-
ларини талабалар.

— Бунинг ижтимоий
сабаблари ҳам бўлиши
мумкин, — дейиши
ўйланиб талабалар.

— Ижтимоий сабаб,
садоқат ва оқиллик, ин-
соний бурчдан устун бў-
ла олмайди.

Талабалар гапимнинг
давомини кутиб бор қи-
мирлатиши. Мен яна сў-
зимда давом этдим.

Умргузаронлика моз-
ийдан то шу кунгача
етиб келган азалий бир
ақида бор: «Арпа экиб,
буғдой кутма», «Ҳар ким
экканини ўриб олади».

Демакки, инсон фарзанди-
нинг закоси атроф-му-
хитдан кучли.

— Азиз шогирдларим,
бари бир хиёнатни ҳеч
нарса билан оқлаб бўл-
майди. Ҳар бир кишини-
нинг ҳолатларни кесиш-
ни ва ҳимояланиш йўл-
ларини талабалар.

— Бунинг ижтимоий
сабаблари ҳам бўлиши
мумкин, — дейиши
ўйланиб талабалар.

— Ижтимоий сабаб,
садоқат ва оқиллик, ин-
соний бурчдан устун бў-
ла олмайди.

Талабалар гапимн

